

Etik Konusu

“Karar alırken hukuk, davranış biçimi olarak etik ve ahlak”

Elk. Müh. H. Avni Gündüz
havni.gunduz@emo.org.tr

12 Eylül’ün baskıları yavaş yavaş azalmaya, ODA’lar da doğal olarak çalışmalarını sürdürmeye başlamışlardı. Alsancak Gazi İlkokulu karşısındaki şube binasına gidip gelmeye başlamıştık. Henüz hükümet komiserleri yönetim kurullarına katılıp izlemekten vazgeçmemişlerdi ancak yapılan işleri gördüklerinde “..buralarda pek de siyaset yapılmadığını (!)” söylemişler. Siyasetin sadece iktidarı övmek ve/veya yermek olmadığı, yaşamın her alanında yapılan olumlu olumsuz eleştirilerin her birinin (ekmeğe, elektriğe zam vb) aslında siyaset olduğu hakkında komiserlerle konuştukları yönetimdeki arkadaşlarımız tarafından anlatılırdı. Neyse, bu gün bile siyasetin hala iktidarlara karşı yapılan eleştiri veya halka karşı yapılan hamasi söylemler olduğu algısı maalesef hala devam ediyor.

Yönetimde değildim ama Mesut (Ulutaş) doğrudan ilgilendiğinden mecburen çoğu sorunlardan ve karşılaşılan zorluklardan haberimiz oluyordu. O ilk çalışmalar yani üyelerin şubeye gelmesi, komisyonların kurulması ve her zaman ki denetim işlerinin yapılabilmesiydi. Bir gün akşam üstü şubeye gittiğimde kapıdan girişte sağ taraftaki küçük odada OMDU komisyonu yapılacağını ve benim de üye olduğumu “tebliğ” ettiler. Odada bir tek sandalye vardı ve yerde de koli

kartonları bulunuyordu. Büyük odada masa ve sandalye vardı ama orada yönetim toplanacaktı. Muammer Göksel, elinde kağıt kalem yere oturdu. Süleyman Gülyüz de öyle. Sandalyeye kimse oturmadan toplantı yaptık.

OMDU (Ortak Mesleki Denetim Uygulama) komisyonu Mimarlık, Makina ve İnşaatla birlikte denetim yapılması esası üzerinde çalışıyordu ancak sonradan bu birliktelik ortadan kayboldu. Her oda kendi denetimini yapmaya başladı. Proje denetimlerini yönetim personel olmadığından kendileri yapıyordu. Denetim denilince kimse gönüllü olmuyor; üyelerimiz de öyle. Verelim parasını ODA vizesi olmasın diyenler var. Sanki maksat oymuş gibi. Bu gün de aynı görüşte pek çok kişi olduğuna eminim.

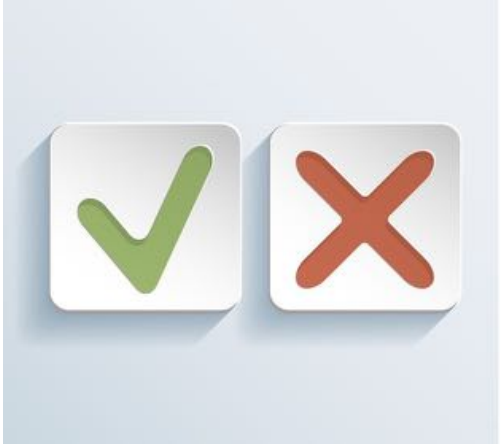
Kısa bir süre sonra yönetime girdim ve şubemize bağlı olan Denizli, Muğla, Burdur, Isparta, Antalya ve Afyon illerine giderek örgütlümüzü güçlendirme çalışmalarına katıldım. Sorun her yerde benzerdi: mekan yetersizliği ve düşük ücretlerle proje üretmek. Yük taşıyıcıların bile belli bir ücretten aşağı iş almadıkları ancak bizim “ fiat kırıp haksız rekabet ettğimiz” örneği gittiğimiz toplantılarda söyleniyordu.

Afyon’da temsilcimiz kamu görevlisiydi ve dış göreve gittiğinde sorun

oluyordu. Bir üyemiz mühendislik yerine züccaciyelik yapıyordu ama dükkanına gelenlere “çay parasına” imza atıveriyordu (!). Çözüm tam bir yumurta-tavuk hikayesi gibiydi. Mali durum kötü dolayısıyla imkanlar kısıtlı, sorunları çözmek zor. Yeni temsilci seçimi ve kiralık ucuz bir mekan bulunarak işe başlandı. Antalya ve Denizli’de de sorunlar benzerdi fakat oradaki arkadaşlarımız daha deneyimli ve aktif olduklarından kısa sürede toplanıp etkinliklerini artırdılar ve şube seviyesine geldiler.

Şubemiz bu süreçte üye denetimleri ve eğitim alanında oldukça başarılı oldu. Yapılan her etkinlikte kalabalık bir üye topluluğu oluyordu. Geniş katılımlı toplantılarda eğitimlerin yanı sıra mühendislik uygulamalarında etik konusu tartışılmaya başlandı. Geçmişte mühendislik alanında büyük özverilerde bulunan bilgili ve değerli ağabeyler zamanında mühendislik ahlakına aykırı işler hemen göze çarptığından yapılamıyordu. Yeni dünya düzeni, küreselleşme vb adı altında başlayan her alandaki bozulma mühendislikte de göze çarpmaya başlayınca dünyadaki diğer ülkelerdekine benzer şekilde etik konusu işlenmeye ve etik davranışların neler olabileceğine ilişkin tartışmalar şubelerimizde de yapılmaya başlandı.

Etik, ahlak ve hukuk (yerine göre

adalet) kavramları yer ve zamana göre toplumlarda iç içe geçebilmekte ve değişiklikler olmaktadır. Uzunca bir süre çeşitli ODA'lar tarafından yapılan tartışmalar sonucu TMMOB tarafından kabul edilen çeşitli etik kurallar olmasına rağmen bu türden kavram karmaşıklığını hepimizde görebiliyorduk. Örneğin etik ilkelerin imzalanmasını, "eğer ben bunları imzalarsam bir kısım işleri yapmamam gerekir" diye kabul etmeyen, kendi iç dünyasında "ahlaklı" kişiler de oldu, imzaladığı halde kenarından bile geçmeyen meslektaşlarımız da.

Bu konudaki tartışmaları kısaca hatırlamak gerekirse;

Etik kurallar dünyanın çeşitli meslek örgütleri ve kuruluşlar tarafından belirlenmekte ve gururla toplumlarına açıklanmaktadır.

- Etik, davranışları yönlendiren davranış standartlarını (veya sosyal normları) belirlemektedir. Başka bir deyişle, etik, çoğu zaman bir meslek alanında veya görevleri olan insanlarca benimsenen düzgün ve uygun davranma standardı anlamına gelmektedir.

Bir mesleğe giren kişi, etik yükümlülükleri üzerine alır, bu kişinin tavırları belirli bir standarda uyduğunda gerçekleştirilecek değerli iş ve hizmetler için toplum ona güvenir. Etik yükümlülüklerini yerine getiremeyen profesyoneller, bu güveni kötüye kullanmış olmaktadır.

- Kısa vadede etik kurallara uygun davranmamak oyuncular için daha cazip gözükebilirken, orta ve uzun vadede ise etik kurallara uygun davranmanın daha iyi bir strateji olduğunu da görülmektedir.

Etik kurallardan söz edildiği zaman "yalan söylememek", "başkalarının hakkına saygı göstermek", "verdiği sözleri tutmak ve sözleşmelere sadık kalmak", "başkalarını tehlikeden koru-

mak", "ihtiyacı olanlara yardım etmek", "adil olmak" gibi ahlaki davranış kurallarının akla geldiğini görmekteyiz. Oysa bunlar zaten herkesin uyması gerekenlerdendir.

Etik kurallar belirlendikten sonra bunlara uygun davranmıyor diye kimseye ceza veremeyiz ama orta ve uzun vadede bu kişilerin itibarlarının kaybolması ve meslektaşlarının da bundan zarar görmeleri kaçınılmaz olmaktadır. Kısa vadede etik davranmamak kârlı gibi düşünülse de uzun vadede diğerlerinin de etik davranmaması olasılığı halinde topluca zarar görme durumu olacaktır. (Tutuklunun İkilemi)

TMMOB ve Oda'mızın mesleki davranış ilkelerine web sayfamızdan da ulaşılmaktadır. Bununla beraber bir kez daha göz geçirmenin faydalı olacağına inanıyorum.

27-28-29 Mayıs 2004 tarihinde yapılan TMMOB 38. olağan genel kurulunun 3.günü 4.oturumunda kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir.

TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Yönetim Kurulunun 20/07/2007 tarih ve 40/32 sayılı toplantısında, MİSEM'den belge alanlara imza karşılığı taahhütname olarak imzalatırılması kararlaştırılmıştır.

Giriş

İnsanlığın refahına son derece olumlu katkılarda bulunan teknoloji, diğer yandan da insana, topluma ve doğaya karşı olumsuz etkiler yaratma potansiyeline sahiptir.

Mühendislik, mimarlık ve şehir planıcılığı hizmetleri, gerek tek tek bireylerin, gerekse toplumun günlük yaşamının her noktasını, her geçen gün daha çok etkilemekte, bu etki günümüzle sınırlı kalmayıp geleceğimizi de kapsamaktadır. Bu nedenle de, mühendislerin ve mimarların topluma, doğaya ve gelecek kuşaklara karşı sorumlulukları da hizmetlerinin kapsamıyla aynı oranda

artmaktadır. Ayrıca, gelişme sürecinin sıkıntılarını yaşayan ülkemizde bu toplumsal sorumluluk kendisini daha da ağırlıklı olarak hissettirmektedir.

Bu sorumluluk mesleki alanda sürekli yetkinleşmek kadar, mesleği toplumun güvenliğini, sağlığını ve refahını en başa koyan bir anlayışla uygulamak ve mesleki etkinlikleri barış, adalet, insan hak ve onuruna saygı, ayırım gözetmemek, dürüstlük, doğruluk, hakkaniyet, eşitlik, özgürlük gibi vazgeçilmez değerlere ve erdemlere sıkı sıkıya bağlı kalarak yürütmekle yerine getirilebilir.

Ve gene bu sorumluluk, insanın kısa vadeli bencil isteklerini öne çıkararak, canlı ve cansız doğanın tahribine yol açan anlayışlara bilinçli bir biçimde karşı konulmasını gerektirir.

Bununla birlikte, mesleki etkinlikleri sırasında, her şey mühendisler ve mimarların kendi iradelerine bağlı ve kendi denetimleri altında değildir. Toplumun sağlık, güvenlik, ve refahını tehlikeye atan ve canlı ve cansız doğaya zarar veren uygulamaların, teknolojinin doğası kadar, içinde yaşanılan toplumsal koşulların ve sistemin doğası ile de birinci dereceden ilgili olduğunun en yakın tanıkları mühendisler ve mimarlardır. Bu durumun sorumluluklarını gerçekleştirmeyi çok daha zorlaştırdığının bilincindedirler.

Mühendisler ve mimarlar, toplumsal sorumluluklarının kendilerini birey olarak belirli mesleki davranış ilkelerine sıkı sıkıya sahip çıkma göreviyle karşı karşıya bıraktığını gözden kaçırmazlar. Bunun yanı sıra, başta dizginsiz kararımları olmak üzere, toplumsal sorumluluklarını gerçekleştirmelerinin önündeki bütün engellere karşı örgütlü bir mücadeleye yürütmelerinin ve aralarındaki dayanışmayı sürekli geliştirmelerinin de zorunlu olduğu gerçeğine gözlerini kapamazlar.

Mühendisler, mimarlar ve şehir planıcıları, bu bilinçle, mesleki etkinliklerin-

de aşağıda tanımlanan ilkelere uymayı, uyulması için meslektaşlarını uyarmayı bir görev sayarlar.

Topluma ve Doğaya Karşı Sorumluluklar

Bilimi ve teknolojiyi insanlık yararına kullanmayı mesleki etkinliklerinin temel ilkesi kabul eden mühendis ve mimarlar;

1. Mesleki bilgi, beceri ve deneyimlerini, toplumun güvenliği, sağlığı ve refahı; insani kazanımların ve kültürel mirasın korunması için kullanırlar. Toplum yararı için duymuş oldukları sorumluluk ve kaygı her zaman kendi kişisel çıkarlarının, meslektaşlarının çıkarlarının ya da içinde buldukları meslek grubunun çıkarlarının üstünde yer alır.

2. Doğaya ve gelecek kuşaklara karşı sorumluluklarının bilinciyle, doğayı, çevreyi, kültür ve tabiat varlıklarını korumayı, uygulamalarının doğayla uyumlu olmasını sağlamayı mesleki sorumluluklarının ayrılmaz parçası olarak görürler; doğal kaynakların ve enerjinin tasarrufuna özel önem verirler.

3. Mesleki etkinliklerini sürdürürken, din, dil, ırk, inanç, cinsiyet, coğrafi ayırım farkı gözetmezler; farklı kültürleri saygıyla yaklaşırlar; toplumdaki herkese adil, dürüst ve iyi niyetle davranırlar.

4. Kendilerinden istenen işin toplum ve doğa için ciddi bir tehlike yaratacağı sonucuna varılırsa ve bu konudaki mesleki yargıları hizmet verilen gerçek ve tüzel kişiler tarafından dikkate alınmıyorsa, onların talimatlarına kayıtsız şartsız uymayı reddederler; bu durumun kendilerine hizmet verilenleri uyarmak, gerektiğinde meslek örgütlerini ve hatta kamu oyunu bilgilendirmek gibi hak ve yükümlülükler getirdiğini dikkate alırlar.

5. Toplumun ilgi alanı içinde bulunan teknik konulardaki görüşlerini, raporlarını, konuyu yerinde ve tam anlamıyla incelemiş ve yeterli bilgi ve verilerle donanmış olarak, ticari ve kişisel kaygıları bir yana bırakarak, adil, doğru, eksiksiz ve nesnel bir biçimde açıklarlar.

6. Ülkenin teknoloji yeteneğinin geliştirilmesi sürecinde, teknolojinin kendisinin gerekse yanlış kullanılması olası olumsuz sonuçlarının da toplum tarafından anlaşılması ve gerekli önlemlerin alınması için çaba harcarlar.

7. İşyerlerindeki sağlık ve güvenliği titizlikle ve ertelemeksizin korur ve geliştirirler. Gerekli önlemlerin alınması için zorlayıcı, uygulayıcı, eğitici ve dayanışma içinde olurlar.

Hizmet Verilen Gerçek ya da Tüzel Kişilere Karşı Sorumluluklar

Mühendisler ve mimarlar,

1. Mesleki hizmet verilirken, güvenilirliklerini titizlikle gözeterek, yaptıkları her türlü sözel ya da yazılı sözleşmede yer alan bütün hükümlere tam olarak uyarlar ve karşı taraftan da aynı duyarlılığı beklerler.

2. Her türlü mesleki hizmet sırasında, toplumun güvenliğini, sağlığını ve refahını tehlikeye atmamaya en üst düzeyde özen göstererek, mesleki beceri ve deneyimlerini yaptıkları işe bütünüyle yansıtarak düzgün bir iş standardıyla çalışırlar.

3. İş ilişkilerini etkileyecek şekilde doğrudan ya da dolaylı olarak herhangi bir armağan, para ya da hizmet ya da iş teklifi kabul etmezler; başkalarına teklif etmezler; mesleki ilişkilerini geliştirmek amacıyla siyasal amaçlı bağış yapmazlar.

4. Yaptıkları işin kendi deneyimlerini zenginleştirmesi için titizlikle çaba gösterirken, toplum ve doğa için kesin bir tehlike oluşturmadığı sürece, hizmet verilen gerçek ve tüzel kişilerin ticari ve teknolojik sırlarını izin almadan başkalarına açıklamazlar, kişisel çıkarları için kullanmazlar.

Mesleğe ve Meslektaşına Karşı Sorumluluklar

1. Mesleki etkinliklerini, tüm meslektaşlarının güvenini kazanacak bir biçimde ve mesleğin saygınlığına azami özen göstererek sürdürürler.

2. Tüm meslektaşlarına saygıyla yaklaşırlar, dürüst ve adil davranırlar. Meslektaşlarıyla haksız rekabet içinde olmazlar. Genç meslektaşlarının gelişimi için özel çaba harcarlar, onlara yardımcı olurlar. Telif haklarına ve özgün çalışmalarına saygı gösterirler; başkalarının çalışmalarını kendi çalışmaları gibi göstermekten titizlikle kaçınırlar.

3. Yalnızca yeterli oldukları alanlarda mesleki hizmet üretmeyi hedef ve ilke kabul ederler; hizmetlerini etkileyebilecek diğer uzmanlık alanlarındaki yetkililerin görüşlerine başvururlar; disiplinlerarası ortak çalışmayı özendirirler.

4. Mesleki görev, yetki ve sorumluluklarını, sadece zorunlu durumlarda ve ancak ehil olan meslektaşlarına devrederler.

5. İşlerini yalnızca kendilerine tanımış mesleki görev, yetki ve sorumluluk çerçevesinde yaparlar, yalnızca resmi olarak hak kazanmış oldukları sıfat ve unvanları kullanırlar.

6. Meslek örgütlerinin etkinliklerine aktif olarak katılmaya çaba gösterirler, onları desteklerler, mesleğin gelişmesine katkıda bulunurlar.

7. Mesleki Davranış İlkelerine aykırı davranışlara yardımcı olmazlar; onlara hoşgörü göstermezler, etkinliklerinin içinde yer almazlar ve uyarırlar; bu konuda meslek örgütleriyle işbirliği içinde olurlar; bu ilkelere uygun davranışları bütün güçleriyle desteklerler.

Kendilerine Karşı Sorumlulukları

1. Mesleki bilgilerinin ve kültürlerini sürekli geliştirirler.

2. Mesleki etkinliklerine ilişkin olarak meslektaşlarının dürüst ve nesnel eleştirilerini dikkate alırlar, gerektiğinde kendileri de eleştirmekten kaçınmazlar.

Faydalı kaynaklar:

- İonna Kuçuradi ; Etik konusundaki bütün eserleri
- Melike Molacı : Aristoteles'in Etik Görüşü
- Yusuf Karakoç ; Hukuk-Etik İlişkisi